

ТМ	Г. XXVIII	Бр. 4	Стр. 463 - 466	Ниш	октобар - децембар	2004.
----	-----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 22.09.2004.

Јелена Петковић

РОК КАО КУЛТУРА*

По много чему оригинална, критички заснована, тенденциозна у смислу одбацивања површних и научно неутемељених полемика о феноменима културе, пред нама је нова књига проф. др Николе Божиловића – *Рок култура*. Придружујући се претходним публикацијама као што су, између осталих, *Социологија културе* (1998), *Одисеја филма* (2000), *Кич* (2002), ова књига представља допринос изучавању, разумевању, темељној и свестраној обради културолошке проблематике *Нове културе*. Није нескромно рећи да је име Николе Божиловића као аутора књиге *Рок култура*, поред имена проф. др Ратка Божовића и Петра Јањатовића као рецензента, прави изазов за уплив у својеврсну авантуру, посредовану ауторовом жељом да допринесе утемељењу теорије рока. У оригиналност ваља уврстити и фотографије аутора (then&now) са корица књиге, које јасно сведоче о његовом личном односу према феномену рока, будући да је и он сам био или јесте рокер – "једном рокер, заувек рокер" (стр. 5). Лично проживљено искуство рока није, међутим, довело у питање научну објективност ауторове монографије. Пре би се могло рећи да је оно на аутентичан начин успело да допринесе критичкој анализи и адекватном научном утемељењу овог феномена. Структура књиге *Рок култура* говори о разноврсности и занимљивости њеног садржаја, а стил или начин казивања, који се темељи на језички и логички јасним и прецизно формулисаним ставовима, постиже знатан степен систематичности, прегледности и приступачности излагања. Зато сам уверена да ће ова књига наићи на одзив не само научне, већ и шире јавности, илити свих оних који, вођени духовном радозналешћу, имају потребу за упознавањем рок културе као "квалитативно новог односа искуства и свести човека према актуелним проблемима свакидашњице" (стр.17).

Дакле, *рок* као глобални, планетарни феномен, као однос и комуникација, као креативни израз, стил или начин живота, једном речју рок као *култура*. Ипак, пошавши од тога да је рок дискурзивно готово неухватљив у мрежу академских расправа, аутор нуди књигу која је полемична и усмерена много више на то да отвара и продубљује бројна питања и да проблематизује појаве и односе везане за рок културу, неголи да даје неке коначне одговоре. При свему томе, Божиловић спретно приступа бирању адекватних примера којима поткрепљује своје тврдње, ослањајући се на сопствена тео-

---

* Nikola Božilović, *Rok kultura*, Studentski kulturni centar, Niš, 2004.

ријска истраживања, као и на ставове и мишљења других аутора. Можемо се безрезервно сложити са констатацијом Николе Божиловића, коју износи на почетку своје књиге, да монографија под насловом *Рок култура* може бити солидан теоријски увод или пролегомена за даља истраживања у овом правцу.

Садржај овог занимљивог дела конципиран је у четири логички и методолошки добро постављене тематске целине: *Рок култура – више од музике*, *Стварни и имагинарни свет рока*, *Рок и поликултурно друштво* и *Утопијске визије рок културе*.

Првом, уводном делу књиге припада настојање аутора да пружи објашњење рока као културе, пре свега доводећи га у однос са друштвом и доминантном културом. Наглашавајући присутност рока не само у музици, као основном репрезенту читаве рок културе, већ и у свим областима креативног изражавања и у свакодневном животу, Н. Божиловић указује на "цивилизацијске и космополитске димензије који је овај феномен попримио, рушећи све културне, политичке и идеолошке баријере" (стр. 20). Социолошким, културно-аналитичким и компаративно-естетичким приступом аутор настоји да покаже да је, иако самосвојна и оригинална, рок култура ипак повезана са осталим културним облицима. Зато се у првом делу књиге, кроз неколико поглавља, појава рока објашњава у социјалном и културном контексту, при чему се рок култура доводи у везу са народном, масовном и популарном културом, и прихвата као могуће, уз адекватну теоријску аргументацију, остваривање врхунских естетских домета у стваралаштву рок културе. Такође, темељито и свестрано се промишљају феномени поткултуре и контракултуре, све у контексту истраживања настанка и развоја рока – од бита до хипија.

Други део књиге, вишеструко релевантан, посвећен је феноменолошком истраживању, те се аутор, у ту сврху, зналачки користи социолошким, антрополошким и естетичким приступом у настојању да заснује и утемељи теорију рока. При томе, посредством рок културе, он нуди и отвара могућност имагинарном и креативном доживљавању света. У оквиру антропологије рока, одређујући рок пре свега као духовни однос, Божиловић дефинише суштинске одреднице човека рокера, одговарајући на питање каквом типу људи он припада и какав је његов однос према друштву и етаблираној култури, врло симпатично чак уводећи у разматрање нову категорију човека – *rock anthroposa*.

Анализа рок културе као социолошког феномена уводи нас у разматрање њене економске, комерцијалне стране – "рок као бизнис", затим идеолошког, политичког ангажмана рокера, преко анализе односа рока и религије, при чему се Божиловић децидирано супротставља покушајима неких аутора да докажу инструментализацију рока у наметању антихришћанства. Рок је, по оцени аутора, у сваком погледу социјално ангажована култура.

Крај другог дела књиге припада естетици рока, где се најпре отвара питање о могућностима естетског изражавања рок музике. Следи указивање на изворе и корене музичког рока, као и разматрање неких старијих музичких облика попут блуза и цеза. Аутор се, такође, упушта у промишљање уметничке рок комуникације, пре свега музичке комуникације, да би критичком социо-естетичком анализом указао на бројне правце рок музике и на њихов латентни или манифестни друштвени и културни ангажман. Став да

"рок музика потенцијално јесте уметност; и не само то, већ да је рок – као израз, уметнички манир или стил и као тенденција, ушао у креативни израз других, старијих уметности, да је инспирисао или чак засновао неке модерне уметничке врсте или жанрове" (стр. 180), Божиловић поткрепљује и аргументује низом примера у настојању да укаже на дифузију рока, односно на распрострањеност рок визија у осталим уметностима. У том контексту аутор нам указује на различите форме уметничког изражавања и комуникације које су се афирмисале у времену и друштвеном миљеу рок културе, а великим делом и захваљујући њој (пре свих то су поп-арт, плакат, рок постер, графит, ликовни и музички хепенинг, перформанс, музичко позориште, филм).

Имајући на уму да адекватно сагледавање културних феномена у савременом светском друштву неоспорно води ка промишљању процеса глобализације, интеграције, мултикултурализма, интеркултурализма, аутор у *трећем* делу књиге своју пажњу, са разлогом, усмерава на анализу рок културе у оквирима поликултурног друштва. У том контексту, Божиловић објашњава зашто рок културу можемо сматрати "првим неформалним, незваничним глобализацијским пројектом" (стр. 208) и зашто су данашња демократска поликултурна друштва готово незамислива без рок културе. На основу тога он заснива појам рок идентитета. Анализе рока као глобалног феномена обogaћене су промишљањем врло актуелне културолошке проблематике, која се тиче, између осталог, могућности сусретања, прожимања и сарадње различитих култура у контексту процеса глобализације. При томе, рок се оцењује као феномен који у значајној мери доприноси остваривању поменутих процеса, превазилазећи националне, расне, верске и друге подељености, не оспоравајући право на различитост и задобијајући глобалну, транснационалну, универзалну, планетарну димензију.

У *последњем*, закључном делу књиге Н. Божиловић указује на утопијске визије рок културе, наглашавајући бројне противуречности и амбивалентне тежње на којима је она настала и развијала се. То наводи на закључак да је рок био и остао нетипична и неконформистичка култура. Мишљење "да је рок култура одвајкада, од првог субкултурног заметка преко контракултурног бунта до 'истинске' културе, саздана на утопији" (стр. 239), на својеврсној филозофији живота оптерећеној идеалистичким пројекцијама, није навело аутора да књигу заврши у песимистичком тону. Напротив, у духу истинског рокера, социолога, а пре свега врсног културолога, подржавајући мишљења појединих аутора (Е. М. Сиорана, О. Вајлда, Р. Божовића), аутор закључује да без утопије (па и оне рокерске) нема смисла, изгледа, нити трагати за бољим друштвом.

Дакле, књига *Рок култура* на најбољи могући начин доприноси откривању и схватању истинских културних, стваралачких могућности рока, кроз трагање за новим просторима слободе и човековог самопотврђивања. Као таква, она представља хвале вредан покушај теоријског уопштавања и социоантрополошке анализе настанка и развоја рок културе. Дело које је пред нама нуди занимљиве опсервације и већ познате ставове и схватања у литератури везане за феномен рока, као и обиље примера са светске и домаће рок сцене, потврђујући тако ауторово дугогодишње обитавање у року – истовремено као припадника и као непристрасног критичара ове културе. За

оне који су дубље заинтересовани за проблематику рока, на крају књиге приложена је шира литература, као и индекс имена.

По свом садржају и једном заиста оригиналном приступу књига *Рок култура* Николе Божиловића заслужује пажњу. Критичким читањем овог занимљивог штива, у прилици смо да "вратимо" време седамдесетих и, макар посредно, утонемо у чаролију које се и данас многи са носталгијом сећају.